NMR alkalmazása porózus anyagok, kolloidok vizsgálatára

Bányai István Debreceni Egyetem Fizikai Kémiai Tanszék 2018

Mottó

 "Ha csak kalapácsod van mindent szegnek nézel."

graffiti

Free template from www.brainybetty.com

Történeti elemek

- 1938 Isador Rabi (1944 Nobel díj, fizika)
 - ⁷Li és ³⁵Cl NMR molekulasugárban
- 1946 F. Bloch és E.M.Purcell (1952 Nobel díj, fizika)
 - víz (F.B., Stanford), paraffin (E.M.P, MIT)
- 1960-70 szupravezető mágnesek
- 1966 impulzus technika (R. Ernst, 1991, kémia)
- 1971 a normális és daganatos szövetek eltérő relaxivitása (Damadian et al.)
- 1973 " a paprika" (Lauterbur et al.)
- 1976 "az agy " (Moore és Hinsaw)

5/2018

Felix Bloch Stanford University, CA

Edward Mills Purcell MIT, MA

5/2018

A mágnesség

A mágneses erő:
$$\mathbf{F} = C \frac{p_1 p_2}{r^2} \frac{\mathbf{r}}{r} (F = C \frac{p_1 p_2}{r^2}) \quad C = áll$$

A mágneses dipólus momentum: $\mathbf{m} = p\mathbf{l} (m = pl)$

ahol p a póluserősség [Wb] vagy [Vs]

<u>A mágneses térerősség:</u> a p elemi mágneses töltésre ható erő mágneses térben arányos annak nagyságával:

- $\mathbf{F} = \mathbf{H} p$ ahol H a mágneses tér erőssége
- $\mathbf{M}_{\mathbf{f}} = \mathbf{m}\mathbf{H}$ A mágneses dipólust az **M** forgatónyomaték H irányába forgatja ϕ =0

Our note book in physics

The Magnetic Force

Say a **charge** Q is located at some **point** in space (denoted by position vector \overline{r}), and is moving with velocity **u**.

Likewise, there exists **everywhere** in space a magnetic flux density (we neither know nor care **how** this field was **created**).

The value (both magnitude and direction) of the magnetic flux density vector **at point** \overline{r} is **B**(\overline{r}):

Q: Our "*field theory*" of electromagnetics says that the magnetic flux density will apply a *force* on the moving charge (i.e., *current*). Precisely what *is* this force (i.e., its magnitude and direction)?

A: The answer is not quite as simple the electric force equation. The force F_m on charge Q moving at velocity u is :

Note therefore, that the resulting force F_m will be orthogonal to both the velocity vector u and the magnetic flux density vector $B(\overline{r})$. E.G.,:

Note the **maximum** force is applied when the magnetic flux density vector is **orthogonal** to the velocity vector (i.e., $\theta = 90^{\circ}$).

Alternatively, the force on the charge will actually be **zero** if the magnetic flux density is **parallel** to the velocity vector (i.e., $\theta = 0^{\circ}$):

F_m = 0

Note there is **no** equivalent situation for the **electric** force—the only way F_e can be zero is **if** the electric field $E(\overline{r})$ is **zero**!

 $\mathbf{F}_m = \mathbf{Q} \, \mathbf{u} \times \mathbf{B}(\overline{r})$

Mágneses kölcsönhatások I.

• Budó: Kísérleti fizika II

181, í , **ábra**

1\$1,2, **Silan**

E

181,3. dbm

0

Larmor-precesszió

۰. 1 <u>p</u>L

163,3. **Gen**

 $v \sim \mathbf{B}_0$

Nature of magnetic force

Mozgások

 $\mathbf{\Omega} f = \omega f$

Példák:

 $\mathbf{H}\Psi = E\Psi \qquad \mathbf{H} = -\frac{\hbar}{2m} \frac{d^2}{dx^2} + V \qquad \text{Hamilton-operator}$ $\hat{\mathbf{P}}\Psi = p\Psi \qquad \hat{\mathbf{P}} = \frac{\hbar}{i} \frac{d}{dx} \qquad \text{Impulzus operator}$

A kvantummechanika nem más mint valamely operátor sajátfüggvényeinek meghatározását célzó erőfeszítés. Az eredmény a sajátérték(ek) meghatározása

Periódikus mozgás

 $-\frac{\hbar^2}{2}\nabla^2\Psi = E\Psi$ Egy gömb alakú test forgó mozgása: $\nabla^2 \Psi = \frac{\partial^2 (\Psi)}{\partial r^2} + \frac{2}{r} \frac{\partial (\Psi)}{\partial r} + \frac{1}{r^2} \Lambda^2 \Psi + V \quad \Lambda^2 \Psi = \frac{1}{\sin^2 \Theta} \frac{\partial^2 \Psi}{\partial \phi^2} + \frac{1}{\sin \theta} \frac{\partial}{\partial \theta} \left(\sin \theta \frac{\partial \phi}{\partial \theta} \right)$ r = állandó =R $\Lambda^2 \Psi = -\frac{2IE\Psi}{\hbar^2}$ $I = mr^2$ $E = l(l+1)\frac{\hbar}{2L} l = 0, 1, 2, \dots$ $Y_{1,\pm 1} = \mp m_l \left(\frac{3}{8\pi}\right)^{\frac{1}{2}} \sin \theta e^{im_l \phi}$ $E = \frac{J^2}{2}$ l és m_1 ahol $m_1 = l \dots - l$ $J = \sqrt{l(l+1)\hbar l} = 0, 1, 2, \dots$

Degenerált, de nem mágneses térben

Az atommag

Az atommagnak is van pályája és spinje, sőt töltése is. Ha egy töltött testnek van eredő impulzus momentuma, Akkor ahhoz mágneses momentum is csatlakozik:

$$\mu = -g \frac{e}{2m}J = \gamma J$$

Mivel a J kvantált így a mágneses momentum is

 $\mu = -g \frac{e}{2m_p} \sqrt{I(I+1)}\hbar = g \mu_N \sqrt{I(I+1)}\hbar \quad I = 0, 1/2, 1, 3/2, \dots$

$$\mu_z = M_l \hbar$$
 $M_l = -I, -I+1, 0, ..., I-1, I$

A mágneses momentum soha nem lehet egyenlő saját z komponensével ! (Heisenberg-reláció) Ez szabja meg a vektor irányát a B₀-hoz képest

15

X

Atommag viselkedése

Mágneses térben a "magspin" szerint egy közel parallel es egy közel anti-parallel beállás alakulhat ki, ha I =1/2. Az utóbbi energiája nagyobb.

$$E = -\mu_{z} |\mathbf{B}_{0}| = -\gamma J_{z} |\mathbf{B}_{0}| = -\gamma M_{I} \hbar |\mathbf{B}_{0}|$$
$$M_{I} = -I, -I + 1, \dots I - 1, I$$

 $\Delta E = \gamma \hbar \Delta M_l \mathbf{B}_0$

$$\Delta M_l = 1$$

 $v = \gamma / 2\pi \mathbf{B}_0$

ami ¹H magra 100 MHz 2.3 T téren , Larmor precesszió

AZ NMR JELENSÉG: szörnyűség

 A nukleonok mágneses saját- és pályamomentuma, valamint töltése illetve töltésel-oszlása miatt:

$$u = -\gamma \mu_N \sqrt{I(I+1)\hbar}$$

I = 0,1/2,1,3/2,...

Egy jó ábra!

A makroszkópos mágnesezettség

Makroszkópikus mágneses dipólus mágneses térben

Take one magnetic dipole moment represented by current loop which creates it.

"Immerse" it into magnetic field

Ampére 1820 magnetic double layer (molecular loops)

A dipólus mozgása

Lorentz force acts, no move because the total resultant force is zero

$$\oint \overline{Idl} \times \mathbf{B}_m(\bar{r}) = 0$$

There is torque rotates m until it alignes **B**

$$\mathbf{T}_{\mathbf{m}} = \mathbf{m} \times \mathbf{B}\left(\overline{r}\right)$$

Molekuláris és klasszikus kép

- egyensúlyi állapot M₀=M_z
- gerjesztett állapot
 M₀=M_y
- populáció inverzió
- $M_0 = M_{-z}$
- spin physics

A kémiai eltolódás

Transzverzális relaxáció (T₂)

Longitudinális relaxáció (T_1)

- A kvantitatív NMR lényeges eleme
- Lassúbb mint a transzverzális relaxáció

Impulzus szekvenciák!!!!

FID és spektrum

Lineáris
 egyenletrendszerként

Relaxáció és rotációs korrelációs idő

$$T_{1}^{-1} = \frac{2}{5} \frac{\gamma^{4} \hbar^{2}}{r^{6}} I(I+1) \tau_{c} \left[\frac{1}{1+\omega^{2} \tau_{c}^{2}} + \frac{4}{1+4\omega^{2} \tau_{c}^{2}} \right]$$
$$T_{2}^{-1} = \frac{1}{5} \frac{\gamma^{4} \hbar^{2}}{r^{6}} I(I+1) \tau_{c} \left[3 + \frac{5}{1+\omega^{2} \tau_{c}^{2}} + \frac{2}{1+4\omega^{2} \tau_{c}^{2}} \right]$$

Az NMR spektrum egyenlete Bloch-egyenletek

$$\frac{\mathrm{d}M_z}{\mathrm{d}t} = -\gamma B_1 v + \frac{(M_0 - M_z)}{T_1}$$

$$\frac{\mathrm{d}u}{\mathrm{d}t} = -(\omega_o - \omega_i)v - \frac{u}{T_2}$$

dv

d*t*

Forgó koordinátarendszer $B_1 x$ irányú

$$M_{x} = u ; M_{y} = v$$

Megoldása stacionárius állapotokra.

 $= (\omega_o - \omega_i)u - \frac{v}{T_2} + \gamma B_1 M_z$ $= B_1 = 0 \text{ esetén a FID !!!!!}$

Az NMR aktív magok

Az NMR-spektroszkópia szükséges feltétele a nullától különböző magspin (I≠0)

-I=0 mind a protonok mind a neutronok száma páros (¹²C, ¹⁶O)

-I=1/2 ha tömegszáma páratlan (¹H, ³H, ¹³C, ¹⁵N, ¹⁹F, ⁵⁷Fe, ¹¹³Cd) vagy a protonok, vagy a neutronok száma páratlan.

-I=k (k=1,2,..) mind a protonok mind a neutronok száma páratlan (²H, ¹⁴N)

Etanol NMR spektruma

A paraméterek: kémiai eltolódás, intenzitás, vonalszélesség (T_2)

Pórusos rendszerek

Miért ne alkalmazzuk az NMR-t

The HP ^{129}Xe NMR spectra taken at 300 K for 20n50 μ , 20n5 μ , 50n50 μ , and 50n5 μ silicas

A keskeny jel a szabad Xe, míg a széles az adszorbeált Xe jele. A kémiai eltolódás csökken, ha nő a pórusméret. Adott pórusméret esetén a kémiai eltolódás csökken, a növekvő részecskemérettel

5/2018

Free template from www.brainybetty.com

¹²⁹Xe-NMR

NMR diffuziómetria

A diffúzió (irreverzíbilis)

Anyagfluxus koncentráció-különbség hatására:

Az ok a kémiai potenciál különbsége:

$$J = \frac{Dc}{RT}F \qquad F = -\frac{RT}{c} \left(\frac{\mathrm{d}c}{\mathrm{d}z}\right)_{p,T}$$

Mérési módszerek: mindenféle konc. mérés, fénytörés stb

.05.20

Reverzíbilis diffúzió (Brown-mozgás)

- Saját diffúzió:
 - nincs koncentrációgradiens
 - Saját "méretének" megfelelő távolságot ugrik (λ) τ idő alatt
 - $t idő alatt N = t/\tau$
 - Csak z koordináta mentén mozog:

"egy dimenziós bolyongás"

.10.20

Véletlen bolyongás

Einstein-Smoluchowski:

Mérése: radioaktív nyomjelzés amely nehéz, sok minta kell, hosszú és nem igaz. Megoldás NMR

A spin ekhó

 $LW = 1 / T_2^* / \pi = (1 / T_2 + k_{obs}) / \pi$

Valódi relaxáció, amely véletlenszerű

A Hahn-ekhó

C.S. Johnson / Progress in Nuclear Magnetic Resonance Spectroscopy 34 (1999) 203-256

 $S(2\tau) = M_0 \exp(-\frac{2\tau}{T_2}) \exp[-Dq^2(\Delta - \delta/3)]$

.05.20

"Óda a spin echo-hoz" (1950)

.05.20

Az NMR előnyei és hátrányai

Nem kell koncentráció gradiens Nincs izotóp effektus Rövid kísérleti idő (néha...)

- Milyen magot mérünk
- Mekkora a relaxáció sebesség
- Pontos és könnyű kiértékelés (ha egyszerű)

Drága (DE 3-4 MFt három készülék fenntartása 84 MFt/5 év fejlesztés, 3-500 MFt egy új készülék) A gradiens mérőfej esetleges hiánya (6 MFt) Sok emberi gátlás és félreértés (0 Ft)

Diffúzió porózus rendszerekben: gátol

Diffusion NMR Spectroscopy

Szabad diffúzió

Gátolt diffúzió

Figure 1. a), b) Free diffusion in a solution of tert-butanol; c), d) restricted diffusion (water in optic nerve). a), c) displacement distribution profiles; b), d) root-mean-square of the displacement X calculated from the full width at half height of the displacement distribution profiles shown in (a) and (c), respectively, against the square root of the diffusion time The slope of the straight line in (b) provides the self-diffusion coefficient of tertbutanol (2.7×10⁻⁶ cm² s⁻¹).[26c].

Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közalapítvány

.06.10.

Dendrimerek diffúziója: méret helyben

Diffúzió porózus rendszerekben: gátolt diffúzió

Diffusion NMR Spectroscopy

Szabad diffúzió

Gátolt diffúzió

Figure 1. a), b) Free diffusion in a solution of *tert*-butanol; c), d) restricted diffusion (water in optic nerve). a), c) displacement distribution profiles; b), d) root-mean-square of the displacement X calculated from the full width at half height of the displacement distribution profiles shown in (a) and (c), respectively, against the square root of the diffusion time. The slope of the straight line in (b) provides the self-diffusion coefficient of *tert*-butanol $(2.7 \times 10^{-6} \text{ cm}^2 \text{ s}^{-1})$.^[264]

.06.10.

Közelítések

 $t_{\rm d}$

 $D_{s} = \frac{\langle a^{2} \rangle}{6t_{D}}$

Különböző szakaszban

$$D(t) = D_0 \left[1 - \alpha^2 K \frac{4}{3d} \frac{S}{V} \sqrt{\frac{D_0}{\pi}} \sqrt{t} \right]$$

$$D^{eff}(t_d) = \frac{\left[D(t_d) - D_{\infty}\right]D_0}{D_0 - D_{\infty}}$$

Tipikus mérési eredmények

Gátolt diffúzió nedves fűrészporban

Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közalapítvány

.06.10.

A módszer korlátai

Bruger 400 MHz max. gradiens: 50 Gauss/cm

		δ	Δ		
Min.		1 ms	6 ms		
Ma	IX.	16 ms	T ₁ relaxációtól függ		
	D			Rp	
	7,7x10 ⁻⁷ m ² s ⁻¹			650 µm	Max
	2,3x10 ⁻⁹ m ² s ⁻¹ (T= 300K)			100 µm	Max
				≈0.2 µm	Min.

.06.10.

Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közalapítvány

NMR krioporozimetria (1993)

Krioporozimetria: egy kis termodinamika

$$F_{m} = \frac{\mu_{l}V}{V_{M,l}} + \gamma_{lw}S$$

$$F_{f} = \frac{\mu_{l}(V - V_{s})}{V_{M,l}} + \gamma_{lw}S + \frac{\mu_{s}V_{s}}{V_{M,s}} + \gamma_{sl}S_{s}$$
Ehrenfest
$$\Delta F = F_{f} - F_{m} = \underbrace{\left(\mu_{s} - \mu_{l}\right)V_{s}}{V_{M(l,s)}} + \gamma_{sl}S_{s} \qquad \underbrace{\left(\frac{\partial\mu_{s}}{\partial T}\right)_{p} - \left(\frac{\partial\mu_{l}}{\partial T}\right)_{p}}_{\mu_{s} - \mu_{l}} = \Delta_{p}S = \frac{\Delta H_{r}}{T_{(p)0}}$$

$$\mu_{s} - \mu_{l} = \frac{\Delta H \left(T - T_{0}\right)}{T_{0}}$$

$$\Delta F = 0 \quad \text{ha} \quad T = T_{eq} \quad \text{legyen} \quad \Delta T_{eq} = T_{eq} - T_{0}$$

$$\Delta T_{eq} = -\frac{V_{M}\gamma_{sl}T_{0}}{\Delta H} \frac{S_{s}}{V_{s}} = -\frac{K_{c}}{r_{gömb}}$$

$$\Delta T_{eq} = -K_{c} \frac{S}{V_{s}}$$

.10.21

Kieselgel 60

1D spin echo, 8 impulzus, echo idő 1.8-2.6 ms

T várakozási idő: 300 s, lépték 0,1 K eurotherm szabályzás

NMR MB_Richter G. Rt

Size and size distributions

 Table 1 Characteristics of the silicates used for modification of the carbon paste, and the square wave voltammetric response of the corresponding SMCPEs

	surface area ^a (m ² g ⁻¹)	Average pore size (nm)	Silanol con- centration ^b (mmol g ⁻¹)	Voltammetric signal ^c (µA)	100
Kieselgel 60 Aerosil-200 MCM-41 Stäher silise	425 200 1050	6 10 2.9	3.8 1.4 ^e 8.0 ^f	21 8 10	60

^a From BET N₂ adsorption experiments

^bBy thermogravimetry, with respect to the dry silica mass

^cCurrents sampled in stripping square wave voltammetry using the SMCPE, after 5 min accumulation at pH 4.5 in 10⁻⁵ M Hg(II) and 60 s electrolysis in 0.1 M HNO₃

^dThis value is underestimated because N₂ is too large to probe the internal microstructure of Stöber beads [43]

^eThis value is underestimated because the surface of Aerosil-200 is covered by bonded siloxane groups which can be hydrolyzed in aqueous medium [44]

^fAs determined from ²⁹Si NMR spectroscopy, after integration of the deconvoluted peaks assigned to (SiO)₃SiOH and (SiO)₄Si sites Commercial silica gel is available in grains or globular granules 5-7 to 10^{-2} mm in size. Various brands of silica gel have a mean effective pore diameter of 20–150 angstroms and a specific surface of 10^2 - 10^3 m2/g.

Warning! The following article is from The Great Soviet Encyclopedia (1979). It might be outdated or ideologically biased.

Rezorcin-formaldehid polimer gél

A krioporozimetria gondjai

A víz tágulása és esetleges romboló hatása, túlhűtés

Más oldószer alkalmazása: ciklohexán K nagyobb, T nagyobb (nedvesítés kérdése)

Az egyenlet szigorúan csak a szilárd darabkára igaz, de a pórusméretnek megfelel, ha a vízréteg igen vékony. "large porelimit".

 $K_c = 30 \text{ nm/K}$ (25 elméletileg, de a felületi feszültség bizonytalan)

A geometria fontos és a hiszterézist is magába foglalja: Gömb: $\Delta T_m = -3K_c/r$ $\Delta T_m = -2K_c/r$ Henger: $= -2K_c/r$ $-K_c/r$ Rés: $= -K_c/2r$

NMR relaxometria

he RF carbon aerogel: cryoporometry titration

The RF carbon aerogel: low-field NMR relaxometric titration

Quantitative evaluation

Two sites model of one pore completely filled and diffusion controlled

$$\frac{1}{T_2} = \frac{V_s}{V} \times \frac{1}{T_{2s}} + \frac{V_b}{V} \times \frac{1}{T_{2b}}$$

Two sites model of one pore partially filled and kinetically controlled

- $\frac{1}{T_2} = \xi \frac{S}{V_0} \frac{1}{f^k} + \frac{1}{T_{2b}}$
- $\boldsymbol{\xi}$ surface relaxivity
- f filling factor

k exchange constant (k = 1)

$$\xi = l \left(\frac{1}{T_{2s}} - \frac{1}{T_{2b}} \right)$$

l thickness of surface layer

After parameter fitting we found

k	$S/V_{0} (m^{-1})$	<i>ξ</i> (m/s)	$T_{2s}(s)$	<i>l</i> (nm)
0.35	1.43×10 ⁸	3.71×10 ⁻⁸	0.0053	0.197

NMR diffusiometry and conclusions

